

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В. Ф. ІВАНЮТА, доктор економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Мета статті полягає у визначенні особливості сучасного стану інноваційно-інвестиційного розвитку економіки держави з метою виявлення основних проблем, що перешкоджають стабільному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки з метою розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення, діалектичного підходу.

Статистика свідчить, що інноваційна активність вітчизняного корпоративного сектора зростає незначними темпами. При цьому її рівень не корелює з динамікою інвестиційних процесів, що вказує на недостатність інноваційної спрямованості інвестицій. Без суттєвого покращання інвестиційного клімату активізація інноваційної діяльності корпоративного сектора економіки та її перехід на інноваційну модель розвитку неможливі. Для прискорення формування інвестиційно-інноваційного характеру конкурентоспроможного розвитку економіки України доцільне створення комплексної системи фінансового забезпечення базових галузей її реального сектора.

У статті проведено аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні та обґрунтовано основні напрями її подальшого розвитку. Основні наукові положення статті можна використувати в діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна політика, високі інноваційні технології, економічне зростання, інноваційна активність, наукомісткі технології.

В умовах суттєвого загострення боротьби за ринки збуту, обмеженості доступу до фінансових ресурсів, найбільші шанси на мінімізацію втрат і швидке відновлення економічних показників матимуть, насамперед, ті країни, які змогли вибудувати високоефективну економіку, засновану на постійному вдосконаленні виробничих процесів, створенні інноваційної продукції, оптимізації систем управління, високій інноваційній культурі населення загалом та управлінських кіл зокрема. Забезпечення економічного зростання потребує активізації процесів суспільного відтворення, забезпечення конкурентоздатності вітчизняної економіки та її зростання, поглибленої уваги до проблем формування інвестиційних ре-

сурсів розвитку. Важливим тут є пошук і визначення джерел фінансування інвестицій, які формують відповідний обсяг інвестиційного потенціалу й на макrorівні виступають єдиним джерелом інвестиційних ресурсів.

Перехід національної економіки України на інвестиційно-інноваційну модель свого сучасного розвитку визначає основу стратегії виведення її реального сектора із кризи, оскільки передбачає, насамперед, збереження, оновлення і розвиток високотехнологічного, наукоємного виробництва. Без інвестиційно-інноваційної трансформації української економіки вкрай важко перейти від індустріальної моделі її розвитку до «економіки знань» [1, 2].

У зв'язку з цим виникає актуальна проблема, пов'язана з визначенням нових конкурентних рис та ознак інвестиційно-інноваційного характеру трансформацій економіки України, які відбуватимуться під час переходу її реального сектора на інвестиційно-інноваційну модель свого конкурентоспроможного розвитку. Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що для техніко-технологічної модернізації реального сектора української економіки будуть потрібні значні інвестиції, а можливість їх залучення ускладнена без створення сприятливих конкурентних і мотиваційних умов для інвесторів.

Створити нову державну інноваційно-інвестиційну політику вищого рівня технологічного розвитку неможливо на морально застарілій виробничій базі, зношеному устаткуванні промислових підприємств і наукових центрів. В Україні дотепер не створено обґрунтованої системи підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності. Це стало однією із причин катастрофічного спаду інноваційно-інвестиційної активності у країні, який перевищує темпи зниження показників економічного розвитку. Ключовим напрямом на шляху прискорення темпів економічного зростання є активізація інноваційно-інвестиційних процесів.

Безальтернативність інвестиційно-інноваційної моделі конкурентоспроможного розвитку української економіки привертає дослідницьку увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених та фахівців. Вагомий внесок у наукову розробку конкурентного характеру інноваційних перетворень економіки України зробили такі вчені: І. О. Амоша, М. Бутко, А. Гальчинський, В. В. Геєць, Р. А. Діменко, А. А. Зубенко та ін. У концептуальному контексті їхні основні дослідницькі новації зводяться до того, що конкурентне становлення інвестиційно-інноваційного характеру сучасної ринкової економіки може ефективно проявляти свої конкурентні риси й мотиваційні ознаки лише в умовах інвестиційно-інноваційної збалансованості ринкової організації і комерційної експлуатації, насамперед, таких двох переважно

інтенсивних факторів економічного зростання, як високі інноваційні технології та висококваліфікована робоча сила.

Але, попри велику кількість наукових праць у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності, не знижується актуальність дослідження інвестиційно-інноваційного розвитку економіки в межах вітчизняних реалій із метою адаптації до швидких змін зовнішнього середовища вітчизняних суб'єктів господарювання й усвідомлення необхідності та пошуку нових шляхів упровадження змін внутрішнього середовища. Важливого значення набуває розробка методик, здатних забезпечити ефективне використання інноваційного капіталу для системного оновлення ресурсного потенціалу економіки України.

Міжнародний досвід інвестиційно-інноваційного характеру розвитку економік передових країн свідчить про те, що сполучною ланкою між конкурентоспроможним ринковим застосуванням і комерційним використанням як державними, так і приватними бізнес-структурами інноваційних технологій і професіоналізму кваліфікованих працівників є інвестиції в підвищення творчого й інтелектуального потенціалу, з одного боку, підприємців, з іншого – кваліфікованих найманих працівників. Купуючи конкурентні та мотиваційні риси інвестиційно-інноваційного характеру свого конкурентоспроможного розвитку, сучасні ринки високих технологій та праці у промислово розвинених країнах стають конкурентно-мотиваційним каталізатором інвестиційно-інноваційного становлення економік цих країн [3].

Екстраполюючи позитивний досвід становлення інвестиційно-інноваційного характеру економік передових країн на економіку України, слід мати на увазі недостатню забезпеченість інвестиційними ресурсами таких радикальних інноваційних перетворень. Так, в українській економіці за останні роки значно знизилися показники бюджетного фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності. За даними Державної служби статистики України, обсяг реальних інвестицій в основний капітал набуває тенденції зниження (табл. 1).

Таблиця 1

Інвестиції та ВВП України протягом 2001–2014 років

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну на початок періоду, млн дол.	Приріст іноземних інвестицій, %	Приріст реального ВВП, %	Обсяг інвестицій в основний капітал, млн грн	ВВП, млн грн	ВВП, млн дол	Інвестиції в основний капітал у цінах 2001 року, млн грн	Приріст реальної складової капітальних інвестицій, %
2001	3 875,0	17,6	–	32 573	204 190	38 009	32 573	–
2002	4 555,3	20,1	5,2	37 178	225 810	42 393	35 374	8,6
2003	5 471,8	24,2	9,4	51 011	264 165	49 537	44 941	27,0
2004	6 794,4	33,2	12,1	75 714	344 822	64 826	57 802	28,6
2005	9 047,0	86,7	2,7	93 096	441 452	86 142	57 086	–1,2
2006	16 890,0	27,9	7,3	125 254	544 153	107 753	66 903	17,2
2007	21 607,3	36,7	7,9	188 486	720 731	142 719	82 052	22,6
2008	29 542,7	20,9	2,3	233 081	948 056	179 992	78 900	–3,8
2009	35 723,4	12,1	–14,8	151 777	913 345	117 227	45 467	–42,4
2010	40 053,0	11,6	4,2	180 575	1 094 607	137 936	47 039	3,5
2011	44 708,0	12,6	5,5	241 286	1 299 991	163 044	55 038	17,0
2012	50 333,9	8,2	0,2	273 256	1 404 669	173 305	57 820	5,1
2013	54 462,4	6,8	0,0	249 873	1 465 198	179 880	50 693	–12,3
2014	58 156,9	–21,0	–6,8	219 420	1 566 728	104 449	38 776	–23,5
2015	45 916,0	–	–	–	1 900 000	76 000	–	–

Основою економічного зростання будь-якої країни є стабільний приріст капітальних інвестицій. Нормальний, за мірками сучасної ринкової економіки, процес інвестування української економіки відбувався лише у 2002–2004 рр., коли країну не заповнював фіктивний банківський капітал, що стимулював споживання імпорту, а внутрішні ресурси вкладалися в розвиток індустріального та інформаційного потенціалу економіки.

У 2006–2007 рр. приріст інвестицій в економіку, в основному, відбувався через експансію фіктивного банківського капіталу. У той же час реальний сектор економіки не отримував достатнього фінансування. Це яскраво ілюструє сальдо поточного рахунку платіжного балансу, котре перейшло в мінус. У результаті національна економіка втратила здатність акумулювати внутрішні ресурси для подальшого розвитку та розпочала фінансувати економічне зростання інших країн. У 2008 р.

світова фінансова криза ускладнила економічне положення України та вперше показала на практиці хибність існуючої на той час траєкторії розвитку через колосальний відтік фіктивного банківського капіталу, інвестованого в попередні роки, та відсутність адекватного позитивного сальдо поточного рахунку платіжного балансу. У країні сформувався короткостроковий дефіцит валюти, що негативно вплинуло на позиції національної грошової одиниці. Незважаючи на розуміння хибності економічної політики в попередні роки, розвиток економіки України у 2010–2013 рр. продовжував відбуватися без суттєвої модернізації основного капіталу. Фактично спостерігалось використання тих потужностей, що були сформовані в попередні періоди. Це доказує розмір інвестицій в основний капітал у цінах 2001 року, який у 2010–2013 рр. фактично був на рівні 2004 року [4].

Результати останніх досліджень дають змогу стверджувати, що в Україні спостерігаються зміни окремих показників, які характеризують рівень інноваційного інвестування, проте структура інвестицій загалом залишається незадовільною. Статистика свідчить, що інноваційна активність вітчизняного корпоративного сектора зростає незначними темпами. При цьому її рівень не корелює з динамікою інвестиційних процесів, що свідчить про недостатність інноваційної спрямованості інвестицій. Подібна ситуація склалася і в регіонах. Так, основними проблемами в регіональному промисловому секторі є низький рівень її конкурентоспроможності й інноваційності, недостатні обсяги залучення інвестиційних ресурсів, у тому числі іноземних, у модернізацію виробництва. Питома вага інноваційно-активних підприємств Полтавської області збільшується дуже повільно, а обсяги інноваційної продукції залишаються незначними (у межах 10 %) [5].

Обсяги інвестицій в економіку регіонів залишаються незначними й не можуть уважатися провідним фактором модернізації промислового сектора, так як основним джерелом інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоюється 60–65 % капіталовкладень. Зокрема, інвестиційні ресурси значною мірою сформовані завдяки амортизаційним відрахуванням. Проте, державна амортизаційна політика не відповідає умовам сьогодення. Аналіз статистичних даних дає можливість дійти висновку, що значну частку амортизаційних нарахувань використано не за прямим економічним призначенням. Ці кошти витрачають не на відтворення основного капіталу, а на споживання.

Досить незначна частка підприємств використовує і таке потужне джерело інвестицій, як прибуток, із-за його відсутності. У даному контексті більш доступним для українських корпорацій є кредитний ринок, який відзначається порівняно високою вартістю і короткостроковістю кредитних ресурсів. Частка довгострокових кредитів у загальних обсягах банківських кредитних вкладень становить близько 20 %.

Головна причина недостатності довгострокового кредитування полягає в тому, що інвестиційно-інноваційна діяльність супроводжується підвищеним рівнем ризику. Насамперед, це стосується аграрного виробництва. Виникає потреба у страхуванні конкретних інвестиційних проектів. Тому операції інвестування мають бути застрахованими на умовах, вигідних і страховим компаніям, і інвестору. Поки що страховий ринок не готовий вирішити ці завдання. Більшість інвестиційних та інноваційних проектів непривабливі та, як наслідок, – ризиковані. Разом із тим створення відповідної системи страхування та перестраховування вкладень у реальний сектор економіки необхідне не лише для зниження ступеня ризику як такого, а й для активізації діяльності банків у здійсненні довгострокового інвестиційно-інноваційного кредитування.

Отже, без активної участі фінансового сектора економіки побудувати високоефективну інноваційну систему неможливо. Провідну роль у фінансуванні та використанні наукових і науково-технічних досліджень мають відігравати корпоративні структури фінансового та промислового ринків, здатні акумулювати значні обсяги фінансового капіталу, матеріальних і людських ресурсів, залучати масштабні кредити до реалізації широкого кола інноваційних проектів. Без суттєвого покращання інвестиційного клімату активізація інноваційної діяльності корпоративного сектора економіки та її перехід на інноваційну модель розвитку неможливі.

Суттєвим джерелом формування інвестиційних фондів можуть бути заощадження домогосподарств. Найбільше на формування інвестиційного потенціалу домогосподарств вплинули соціально-економічні чинники. Основоположним фактором формування заощаджень як основи формування інвестиційного потенціалу домогосподарств є доходи населення. Чим більшими є доходи населення, тим більшими й будуть заощадження. Грошові доходи населення формуються у процесі створення ВВП, тому їхні обсяги визначаються, насамперед, обсягами й темпами зростання суспільного виробництва. Зна-

чення для населення має лише та частина доходів, що залишається в його розпорядженні, або чисті грошові доходи. Саме цією частиною грошових доходів населення самостійно розпоряджається, спрямовуючи її на забезпечення особистого споживання та на формування заощаджень. Накопичення заощаджень передбачає створення джерел інвестицій та, як підсумок, інвестиційного попиту [6].

Нині підвищується значущість наукомістких технологій, використання яких дозволить прискорити досягнення світових стандартів у царині виробництва товарів і послуг (як у Японії, Південній Кореї та інших розвинених країнах і країнах, які швидко розвиваються) і, як наслідок, – підвищити рівень та якість життя населення. Відтак, необхідно виділити пріоритетні галузі реального сектора економіки. Виходячи з базового критерію відбору, перспективними є авіа-, ракето- та машинобудування, де ще збережено матеріально-технічний і кадровий потенціал, уміле використання яких забезпечить повернення Україні статусу країни, яка здатна не лише розробити, а і впровадити (з чим донині маємо найбільше проблем) сучасні високотехнологічні розробки світового рівня. І хоча в Україні застосовуються переважно екстенсивні новачки, однак, це жодним чином не принижує значущості проведення заходів, спрямованих на створення альтернативних робочих місць (перш за все, у сільській місцевості за рахунок розвитку «зеленого» туризму, розвитку переробних і розміщенню структурних підрозділів промислових підприємств тощо). Саме тому зростає актуальність узгодження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки з положеннями національної стратегії запобігання бідності.

Перехід на інтенсивні новачки в різних галузях національної економіки має свою специфіку, яка визначається особливостями, притаманними цим галузям, а саме: характером НТП, співвідношенням живої й уречевленої праці у процесі виробництва, соціально-економічними умовами організації праці, мірою впливу природних факторів тощо. Строки проведення заходів і характер спрямова-

ності інтенсифікації виробництва в галузі (регіоні) залежать від їхньої ролі й місця в економіці національної економіки на даному етапі її розвитку, а також від специфіки відтворювального процесу, міжгалузевих диспропорцій, домінування виготовлення засобів виробництва чи предметів споживання [7].

Однак, марно сподіватись, що без державної підтримки власники підприємств збільшуватимуть обсяги інвестицій у впровадження сучасних технологій, використання нової техніки, підвищення рівня безпеки й комфорту робочих місць. Саме тому держава всіма доступними способами заохочує економічних суб'єктів до розробки та впровадження інновацій, створюючи цим сприятливі умови для розвитку виробництва, насичення внутрішнього ринку товарами й послугами, задоволення потреб споживачів, зміцнення експортного потенціалу, наповнення бюджетів усіх рівнів, підвищення доходів суб'єктів господарювання, скорочення безробіття, поліпшення умов праці, соціального забезпечення населення, зміцнення позитивного іміджу органів державного управління й органів місцевого самоврядування.

Для прискорення формування інноваційно-інвестиційного характеру конкурентоспроможного розвитку економіки України доцільне створення цілісної і комплексної системи фінансового забезпечення базових галузей її реального сектора. Подальший інноваційно-інвестиційний розвиток економіки України потребує державної підтримки у вирішенні проблеми, зокрема:

- орієнтуючись на політику залучення власних ресурсів на інновації, необхідно врегулювати ціну позикового капіталу;
- враховуючи домінуюче становище корпоративного сектора в економіці України, необхідно забезпечити державне замовлення на інноваційну продукцію, зокрема, на реалізацію пріоритетних програм з енергозбереження, модернізації устаткування тощо.

Подальше дослідження форм і методів стимулювання високопродуктивної інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів, активізація корпоративного капіталу, ефективне його використання на інноваційне під-

приємництво з одночасним забезпеченням інтересів інвестора сприятиме ефективнішому входженню української економіки у світовий ринковий простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку України, проблеми тарішення / О. І. Амоша // Економіст. – 2005. – № 6. – С. 25–30.
2. Бутко М. Інвестиційні аспекти підвищення конкурентоспроможності економіки / М. Бутко // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 40–45.
3. Бойко И. В. Национальная инновационная политика: из мирового опыта / И. В. Бойко // Инновации. – 2007. – № 4. – С. 28–31.
4. Голян В. А. Інвестиції в економіку України: особливості сфери природокористування / Голян В. А. // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 6. – С. 12–21.
5. Іванюта В. Ф. Адміністрування інновацій в аграрному підприємстві / В. Ф. Іванюта // Вісник Харківського Національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія: «Економічні науки». – Харків : ХНАУ, 2012. – № 7. – С. 13–20.
6. Ольшанська О. В. Методологічні засади визначення чинників формування інвес-

тиційного потенціалу домогосподарств / Ольшанська О. В. // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 2. – С. 5–9.

7. Павлов К. В. Инвестиции и инновации интенсивного и экстенсивного типа: макроэкономический подход / К. В. Павлов // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С. 101–108.

REFERENCES

1. Amosha O. I. *Economist*, 2005, no. 6, pp. 25–30.
2. Butko M. *Economy of Ukraine*, 2004, no. 4, pp. 40–45.
3. Boiko, Y. V. *Innovations*, 2007, no. 4, pp. 28–31.
4. Golyan V. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2016, no 6, pp. 12–21.
5. Ivanyuta V. F. *Bulletin of KHNAU: Zb. nauk. pr. Kharkov National University of Agrarian* [Bulletin of KHNAU: Collected papers of Kharkov National University of Agrarian]. Kharkov: KHNAU, 2012, no. 7, pp. 13–20.
6. Olshanska O. V. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 2016, no 2, pp. 5–9.
7. Pavlov K. V. *Visnyk ekonomichnoi nauky*, 2009, no. 2, pp. 101–108.

В. Ф. Іванюта, доктор економічних наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Перспективы инновационно-инвестиционного развития экономики Украины.**

Анотація. Цель статьи заключается в определении особенности современного состояния инновационно-инвестиционного развития экономики государства с целью выявления основных проблем, которые препятствуют стабильному развитию и повышению конкурентоспособности национальной экономики с целью разработки предложений относительно их решения.

Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких общенаучных и специальных методов исследования: анализа и синтеза, систематизации и обобщения, диалектического подхода.

Статистика свидетельствует, что инновационная активность отечественного корпоративного сектора растет незначительными темпами. При этом ее уровень не коррелирует с динамикой инвестиционных процессов, что свидетельствует о недостаточности иннова-

ціонної направленості інвестицій. Без суттєвого удосконалення інвестиційного клімату активізація інноваційної діяльності корпоративного сектора економіки і її перехід на інноваційну модель розвитку неможливі.

Для прискорення формування інвестиційно-інноваційного характеру конкурентоспроможного розвитку економіки України цілеспрямовано створення комплексної системи фінансового забезпечення базових галузей її реального сектора.

В статті проведено аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні і обґрунтовані основні напрями її подальшого розвитку. Основні наукові положення статті можна використовувати в діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційна політика, високі інноваційні технології, економічний ріст, інноваційна активність, наукоємкі технології.

V. Ivanyuta, Dc. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). Prospects of innovative-investment development of economy Ukraine.

Summary. The aim of the article consists in determination of feature modern innovative-investment development of economy the state status with the aim of exposure basic problems that prevent stable development and increase of competitiveness national economy with the aim of development of suggestions in relation to their decision.

The decision of the assignment put in the article is carried out by means of such scientific and special methods of research: analysis, synthesis, systematization, generalization, dialectical approach.

Statistics testifies that innovative activity of Ukraine corporate sector growing insignificant rates. Thus her level doesn't correlate with the dynamics of investment processes that testifies about insufficiency of innovative orientation in capital investments. Activation of innovative activity of corporate sector of economy is impossible without substantial improvement of investment climate and her passing to the innovative model of development. For accelerating of forming investment-innovative character of competitive development of economy Ukraine expedient creation of the complex system of financial providing of base industries her the real sector.

In the article the conducted analysis of innovative-investment activity in Ukraine and reasonable basic directions him further development. The substantive scientific provisions of the article can be used in activity of central and local executive bodies of government.

Keywords: innovative-investment politics, innovative high-tech, economy growing, innovative activity, new scientific technologies.